Eduskunta
Hallintovaliokunta

Eduskunnan Hallintovaliokunnan lausuntopyyntö 9.10.2019; HE 29/2019 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020

1 Taustaa

Talousarvioesityksen poliisitointa koskevan luvun selvitysosan mukaan poliisitoimintaa tullaan kohdentamaan turvallisuuden kannalta välttämättömien palveluiden tarjoamiseen siten, että suorituskyky ja poliisitoimintaan kohdistuvat odotukset ovat tasapainossa. Samalla osaltaan varmistetaan, että poliisi pystyy vastaamaan kiireellisen avun tarpeeseen nykytasolla. Nykyisen turvallisuustoimintaympäristön nopeat muutokset edellyttävät kykyä varautua vaikeasti ennakoitaviin tilanteisiin. Poliisi reagoi toimintaympäristön muutoksiin ennakoimalla ja kohdistamalla toimenpiteet ja voimavarat turvallisuuden kannalta kriittisiin asioihin yhdessä muiden turvallisuusalan toimijoiden kanssa turvallisuusriskien analysointiin, tietojohtoisuuteen ja oikeaan tilannekuvaan perustuen.

Poliisin vaste ja kyky reagoida äkillisiin vakaviin tilanteisiin on verrannollinen kentällä olevien poliisien määrään. Lisäksi poliisin käytettävissä olevan kaluston, välineiden, taktisen osaamisen ja koulutuksen on vastattava tämän päivän turvallisuusuhkiin ja toimintaympäristön vaatimuksiin kaikilta osin. Resurssien mahdollistamissa puitteissa painotetaan myös rikosten, järjestyshäiriöiden ja onnettomuuksien ennalta estämistä ja vähentämistä sekä palvelukyvyn ja näkyvyyden turvaamista.

2 Pääkaupungin erityistarpeet

Helsinki on maan hallinnon, talouselämän ja kulttuurin keskus. Elinkeino- ja yritystoiminta on keskittynyt pääkaupunkiseudulle. Helsinki toimii myös työelämän, matkailun, vapaa-ajanvieton, liikenteen ja sivistystoimen keskuksena sekä kansallisten ja kansainvälisten ryhmien kohtaamispaikkana. EU:n myötä kansainvälinen toiminta pääkaupungissa lisääntyy edelleen. Pääkaupungin toimintaympäristöön liittyvät muuttuvat tekijät vaikuttavat olennaisesti Helsingin poliisilaitoksen tehtäviin ja resurssitarpeisiin sekä edellyttävät toiminnan painottamista yhä voimakkaammin ennalta estävään toimintaan. Lisäksi Helsingin poliisilaitoksella on vastattavana muista paikallispoliisin yksiköistä poikkeavia valtakunnallisia ja alueellisia erityistehtäviä. Näiden velvoitteiden vuoksi Helsingin poliisilaitoksella on sellaisia erillistä resursointia vaativia erityistoimintoja, joita ei ole muissa poliisin yksiköissä.

HELSINGIN POLIISILAITOS
Pasilanraitio 11, PL 11, 00241 HELSINKI
kirjaamo.helsinki@poliisi.fi
Puh. 0295 470 011, Faksi 0295 411 622

Helsingin poliisilaitoksen toiminta-alueella järjestetään säännöllisesti vuosittain runsaasti sellaisia tapahtumia, kuten valtiovierailuja, mielenosoituksia ja suuria yleisötilaisuuksia, joiden turvallisuusjärjestelyt edellyttävät poliisilta mittavia panostuksia.

Lisäksi pääkaupunkiasemasta johtuen poliisilaitos resursoi diplomaattisiin kohteisiin ja diplomaattiseen koskemattomuuteen liittyviä turvaamistehtäviä, valtionjohdon suojaamiseen liittyviä tehtäviä sekä vastaa lähes viikoittain valtiovierailujen turvaamiseen liittyvistä tehtävistä. Erityisesti mielenosoitusten osalta on huomattava, että niihin liittyviin turvaamistoimenpiteisiin ei yleensä voida varautua normaalin työvuorosuunnittelun keinoin, vaan niihin kohdennettava resurssi joudutaan osoittamaan usein valvonta- ja hälytystoiminnan päivittäisresurssista jopa välittömästi. Poliisin toimenpiteitä edellyttäviä mielenosoituksia järjestetään Helsingissä vuositasolla noin 300 kappaletta. Poliisilaitoksen joukkojenhallintaresurssia käytetään myös säännönmukaisesti muiden poliisilaitosten alueilla sijaitsevien tapahtumien turvaamiseen. Tuolloin on vaarana, että muun muassa hälytystehtävien toimintavalmiusaika heikkenee.

3 Huumausainekaupan katuvalvonta

Resurssitilanteesta huolimatta poliisilaitos on kuluvan vuoden aikana joutunut kohdentamaan huumausainetutkintaan osoitetun resurssin lisäksi valvonta- ja hälytystoiminnan resursseja erityisesti huumausaineiden katukaupan valvontaan. Tulokset ovat olleet näkyviä. Kuluvan vuoden aikana poliisi on tällä toiminnalla kyennyt paljastamaan muun muassa kotimaassa laajalle levinneen kansainvälisen huumausaineiden levitysorganisaation. Kuluvan vuoden aikana poliisilaitoksen tietoon on tullut kahdeksan prosenttia enemmän huumausainerikoksia viime vuoden vastaavaan aikaan verrattuna. Helsingin poliisilaitos tutkii vuosittain noin 25 prosenttia poliisin tietoon tulleista törkeistä huumausainerikoksista.

4 Nuoret rikoksentekijät

Viime vuonna alaikäisiä rikoksesta epäiltyjä oli Helsingissä noin 2700 rikoksessa. Näistä noin 1000 koski alle 15 -vuotiaita lapsia. Alaikäisten rikoksesta epäiltyjen määrä on ollut viime vuosina laskusuhdanteinen mutta kuluvan vuoden lukumäärät ennustavat määrän kasvua tälle vuodelle. Nuoret ovat epäiltyinä niin päivittäisrikoksissa kuin vakavimmissakin rikosasioissa.

Alle 15 -vuotiaiden kohdalla ei ole esitutkintapakkoa ja tutkinta suoritetaan tarvittaessa, esimerkiksi mikäli tapaukseen liittyy myös 15 -vuotta täyttäneitä epäiltyjä. Vahingonkorvausoikeudelliset asiat ohjataan sovitteluun. Alle 15 -vuotiaiden rikoksesta epäiltyjen kohdalla toiminta painottuu ennalta estävän toiminnon Ankkuri -ryhmän suorittamaan puhutukseen. Puhutuksia tehdään noin 200 vuodessa.

Esitutkintalaki edellyttää, että alle 18 -vuotiaan epäillyksi tekemä rikos tulee tutkia kiireellisesti. Käytännössä tätä kiireellisyysvaatimusta ei kaikissa tapauksissa voida noudattaa alaikäisten epäiltyjen suuren määrän ja käytettävissä olevan tutkijaresurssin epäsuhdan vuoksi.

Ajallisesti alaikäisten epäiltyjen tutkinta vie enemmän aikaa kuin täysikäisten epäiltyjen tutkinta. Kuulusteluihin tulee varata osallistumismahdollisuus sosiaaliviranomaisille, alaikäisille tulee määrätä puolustaja alhaisemmalla kynnyksellä kuin aikuisille ja kaikki huoltajat on huomioitava kuulusteluissa ja esitutkinnassa. Lisäksi osa kuulusteluista videoidaan.

Toimintamallin mukaisesti samaa nuorta koskevat jutut keskitetään yhdelle tutkijalle, tehdään tehostettua yhteistyötä eri viranomaisten ja sidosryhmien kanssa, käytetään monipuolisesti pakkokeinoja rikoskierteen katkaisemiseksi sekä pidetään yhteyttä nuoreen myös esitutkinnan jälkeen. Tällä hetkellä esitutkinnan jälkeen tapahtuvaa ennalta ehkäisevää ylläpitävää työtä ei käytännössä voida tehdä aktiivisesti.

5 Ennalta estävä toiminta

Helsingin poliisin toimintaympäristö on muuttunut viimeisten vuosien aikana nopeasti ja nopea muutos jatkuu edelleen. Helsingin väestömäärän ennustetaan kasvavan vuosittain noin 7 500 asukkaalla ollen vuonna 2025 700 000. Tällä hetkellä Helsingin väestöstä vieraskielisiä asukkaita on noin 16 prosenttia. Vuonna 2025 vieraskielisiä asukkaita arvioidaan olevan väestöstä jo noin 20 prosenttia. Väestömäärässä ja -rakenteessa tapahtuvat muutokset asettavat haasteita myös poliisitoiminnalle. Poliisin ja kansalaisten välinen kanssakäyminen ja vuorovaikutus ovat tärkeitä kaikille osapuolille. Niiden kautta voidaan vahvistaa yhdenvertaisuuden toteutumista, edistää hyviä väestösuhteita sekä lisätä luottamusta poliisiin ja yhteiskuntaan laajemmin. Ennalta estävän poliisitoiminnan tavoitteena on Helsingin turvallisuuden ja koheesion lisääminen sekä rikosten ja yhteiskunnan kannalta haitallisen polarisaation sekä vastakkainasettelun vähentäminen.

Vuorovaikutuksen lisäämiseksi ja osana ennalta estävää toimintaa poliisilaitos toteuttaa lähiöissä aktiivisesti myös näkyvää poliisitoimintaa, jonka tavoitteena on, että poliisi on osa paikallista yhteisöä, poliisi tunnetaan ja häneen luotetaan. Toiminnan yhteydessä ylläpidetään vuorovaikutusta paikallisyhteisöjen kanssa ja lisätään poliisin tietoisuutta asuinalueiden tapahtumista.

6 Uhkahenkilöt

Pääkaupungin symbolinen merkitys vakavan rikollisuuden iskukohteena on suuri. Erilaisten uhkien ennalta estämiseen ja tunnistamiseen liittyvän valmiuden tulee pääkaupunkiseudulla olla välittömästi toteutettava.

Helsingin poliisilaitoksen Rikostutkintayksikössä toimii uhkaryhmä, joka keskittyy vaaralliseksi arvioitujen uhkahenkilöiden käsittelyyn ja sitä kautta törkeiden väkivaltarikosten torjuntaan. Uhkahenkilöiden kohdalla pyritään löytämään ratkaisuja yhteistyössä ennalta estävän toiminnon kanssa.

Uhkaryhmällä on tällä hetkellä tarkemman selvityksen kohteena kymmeniä riskihenkilöiksi luokiteltuja henkilöitä. Suojelupoliisi on omassa arviossaan päätynyt siihen, että poliisilaitoksen toimialueella asuu tai oleskelee tällä hetkellä yli 100 korkean riskitason henkilöä. Tämä on valtakunnallisesti poikkeuksellisen suuri määrä.

Uhkien arvioinnin osalta tulee myös huomioida kansainväliset tapahtumat ja niiden vaikutus pääkaupungin turvallisuustilanteeseen.

7 Maasta poistaminen

Maasta poistettavien lukumäärä tulee edelleen vuonna 2020 olemaan huomattava. Maasta poistamiseen liittyy myös runsaasti taustatoimintaa, joka sitoo paljon sellaista henkilöstöä joka ei muuten olisi tekemisissä täytäntöönpanojen kanssa. Täytäntöönpanossa kiinnitetään erityisesti huomiota rikoksesta tuomittujen henkilöiden maasta poistamisen nopeaan toteuttamiseen.

8 Kunniaväkivaltatapaukset

Poliisin tietoon tulleet kunniaväkivaltaan liittyvät rikokset ovat kahden viime vuoden aikana lisääntyneet. Virallista tilastoa ei ole toistaiseksi saatavilla ja kunniaväkivaltaan voidaan todeta liittyvän myös merkittävästi piilorikollisuutta. Tyypillinen epäily liittyy ulkomaalaistaustaiseen perheeseen, jossa joku perheenjäsenistä haluaa poiketa perinteisestä suvun ja yhteisön elämäntavasta.

Kunniaväkivaltajuttujen tunnistamisessa sekä tutkinnassa voidaan tunnistaa haasteita, muun muassa näytön saamiseksi ei esimerkiksi yleensä voida käyttää telepakkokeinoja, koska vakavan henkeen tai terveyteen kohdistuvaan rikoksen valmistelun rangaistusmaksimi ei riitä murtamaan lähiomaisten kesken käytävien puhelujen kuuntelukieltoa. Esitutkinta on pitkäkestoista, tutkinnassa käytetään tulkkeja ja henkilöitä on kuultava laajasti kunniakysymysten selvittämiseksi. Kunniaväkivaltaan liittyviä asioita ei useinkaan helposti ilmoiteta poliisille oma-aloitteisesti eikä kerrota ja tuoda ilmi tutkinnan aikana.

Kunniaväkivaltaan puuttumisessa on tärkeä kehittää poliisilaitoksen sisäistä toimintaprosessia ja ennalta estävän toiminnon ja rikostutkinnan tiivistä yhteistyötä. Keskeisessä roolissa on kunniaväkivalta-asioita hoitaviin tukipalveluihin ohjaaminen, sillä rikosprosessi ei yksinään ratkaise sukujen sisäisiä asioita. Ennalta estävässä toiminnossa ja rikostutkinnassa tehtävällä luottamuksen rakentamisella yhteisöihin vahvistetaan, että asioista uskalletaan ilmoittaa poliisille.

9 Ihmiskaupan torjunta

Ulkomaalaisvalvonta on ulkomaalaislain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen valvontaa. Valvonnan tavoitteena on ennalta ehkäistä ja torjua laitonta maahantuloa ja maassa oleskelua, tunnistaa ulkomaalaisten laitonta työntekoa sekä tunnistaa ihmiskaupan uhreja.

Ihmiskaupan uhrien tunnistaminen edellyttää viranomaisilta tehostettua toimintaa mahdollisten hyväksikäyttötapausten estämiseksi. Valvonnan tehostamatta jättäminen tarkoittaisi sitä, että hyväksytään mahdollisesti lisääntyvät hyväksikäyttötapaukset sekä niistä aiheutuva haitta yhteiskunnalle. Helsingin poliisilaitoksella on parhaillaan tutkittavana yli kolmekymmentä ihmiskauppaan liittyvää rikoskokonaisuutta. Näistä noin puolet on ri-

kosnimikkeellä kiskonnan tapainen työsyrjintä. Nykyinen tutkintaresurssi ei ole tällä hetkellä riittävä nopean ja tehokkaan rikostutkinnan suorittamiseksi.

10 Lopuksi

Poliisien määrän lisääminen on oikea suunta, mutta määrä ei ole riittävä, jotta poliisi selviytyisi perustehtäviensä lisäksi myös edellä mainituista haasteista.

Poliisilaitokselle tulevalle vuodelle osoitettu rahoituskehys ei riitä kattamaan edellä mainituista toimintaympäristön muutoksista johtuvien tehtävien hoitamista. Tämä voi vaikuttaa heikentävästi poliisin tuottamiin palveluihin ja sitä kautta myös toiminnan tuloksellisuuteen.

Poliisipäällikkö
Poliisikomentaja Lasse Aapio

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 17.10.2019 klo 11:39. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.